

Nr 5.

Ankom till riksdagens kansli den 4 april 1919 kl. 2 e. m.

Andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 5, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående åstadkommande av samarbete mellan präster och lekmän i det kyrkliga arbetet.

I en inom andra kammaren av herr *Räf* väckt motion nr 201 hemställes, att riksdagen behagade besluta i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte dels genom för kristligt intresse kända personer låta utreda i motionen berörda frågor, dels även vidtaga skyndsamma åtgärder för förverkligande av i motionen uttalade önskemål.

Det mål, som föresvävat motionären, och det sätt, varpå han tänkt sig dess förverkligande, torde bäst belysas genom följande ur motionen hämtade uttalande:

Motionen.

»Det är säkert ingen lätt sak att finna en lämplig och lycklig form för ett nyttigt och fruktbringande samarbete mellan präster och lekmän. Svårigheter finnas, och dessa skola vid en närmare undersökning måhända visa sig vara större, än man på förhand kan beräkna. Ööverbanneliga kunna de emellertid icke vara. Något måste dock göras, om kyrkan skall bli till den betydelse och välsignelse för vårt folk, som hennes kostnad, storlek, ställning och tradition giva berättigande till att vänta.

En utväg till hjälp för prästen vore, om det i varje församling, där sådant kan ske, på framställning av ett visst antal medlemmar i församlingen å kyrkostämman utsåges en, i stora församlingar flera lämpliga och

Bihang till riksdagens protokoll 1919. 13 saml. 1 avd. 5 häft. (Nr 5.)

begåvade personer, som församlingen hade förtroende för och som gjort sig kända för kristligt intresse och stadga, att bistå pastorn i hans viktiga och ansvarsfulla arbete, såsom med predikan, vid möten, sjukbesök och i ungdomsverksamheten, vilken sistnämnda är så nödvändig, om kyrkan och kristendomen skola få rotfäste i det uppväxande släktet. I de allra flesta församlingar finnas kristliga personer med tillräcklig både kristlig och allmän kunskap och begåvning för detta värv. De flesta skulle säkert utföra detta arbete för intet på grund av sakens vikt och deras intresse därför. Men där ej så vore fallet, borde det vara en relativt lätt sak att på frivillig väg insamla det härför behöfliga arvudet. Domkapitlet borde väl få myndighet att pröva dessa personers lämplighet för kallet, vartill de mahända till en början icke borde väljas för mer än högst 3 år i sänder.

I avseende på motiveringen i övrigt hänvisas till motionen.

*Inhämtade
yttranden.*

I anledning av motionen har utskottet inhämtat yttrande dels från ärkebiskopen och diakonistyrelsen och dels från evangeliska fosterlandsstiftelsen och sällskapet svenska baptistmissionens missionsstyrelse.

Då diakonistyrelsens utförliga yttrande, vilket ärkebiskopen som ordförande undertecknat, är synnerligen vägledande för bedömande av det, som synes vara motionens huvudsyfte, lämnas här nedan en sammanfattande redogörelse för nämnda yttrande.

Diakonistyrelsens redogörelse.

a) Det kyrkliga läget.

I en överblick av det kyrkliga läget förklarar sig diakonistyrelsen visserligen kunna i huvudsak instämma med motionären i hans i den allmänna motiveringen framhävda synpunkter men anser dock förhållandena i vad de röra kyrkans möjlighet till verksam religiös insats i folklivet vida ljusare än som framgår av motionärens framställning, där uppmärksamheten enbart fästes vid kyrkans lagstadgade verksamhet, men intet beaktande givits åt det omfattande frivilliga arbete, som under senare tiden upptagits och fullföljes.

b) Prästernas expeditionarbete.

Diakonistyrelsen framhåller vidare, att prästerna ej ensamma räcka till för det kyrkliga arbetet, allra helst de ofta äro så nedtyngda av annat civilt arbete, att deras tid och krafter ej räcka till för församlingsvården. Det vore därför synnerligen betydelsefullt, om prästerskapet i görligaste mån förskonades från ytterligare civilt arbete och tillräcklig biträdande arbetskraft ställdes till förfogande för de ständigt växande skrivgöromålen.

Diakonistyrelsen övergår därefter till en redogörelse för lekmännens insats i det kyrkliga arbetet redan nu och erinrar därvid till en början, att så väl regering som riksdag hava att i stor utsträckning taga befattning med kyrkliga ärenden; att våra ämbetsverk och allmänna institutioner hava att handlägga för vår kyrka betydelsefulla frågor, att kyrkomötet till avsevärd del består av lekmän, att i domkapitel, kyrkoråd och kyrkostämman lekmän hava dominerande inflytande, att centrala kyrkliga organ sådana som Svenska kyrkans missionsstyrelse och Svenska kyrkans diakonistyrelse till halva sitt antal bestå av lekmän samt att lekmän taga verksam del i de i vissa stift upprättade stiftsråden, stiftsstämmorna och stiftsmötena.

c) Lekmannens insats redan nu.

Ävenledes erinrar diakonistyrelsen, att ledningen av diakonianstalterna samt av flera under senare år på kyrklig grund uppkomna stiftelser och sällskap (Sigtunastiftelsen, Stiftelsen för Sverige och kristen tro, Sällskapet för främjande av kyrklig själavård, Svenska kyrkans lekmanförbund — kyrkobröderna) till huvudsaklig del uppbäres av lekmän.

Vid sidan av prästerskapet hava dessutom många män och kvinnor helt ägnat sig åt kyrkligt arbete såsom diakoner och diakonissor, såsom föreståndare för ålderdomshem, soldathem och skyddshem, såsom sjömansmissionärer och lappkateketer m. m. I rätt många fall hava därjämte lekmän genom biskoplig venia berättigats biträda jämväl med predikande.

Efter denna överblick av den medverkan, kyrkan redan åtnjuter från lekmanhåll, lämnar diakonistyrelsen en redogörelse för sin egen uppgift och verksamhet i motionens syfte.

d) Diakonistyrelsens uppgift och verksamhet.

Enligt av Kungl. Maj:t den 9 dec. 1910 utfärdade stadgar har diakonistyrelsen till uppgift »att i samarbete med präster och lekmän inom församlingarna och i samförstånd med stiftsstyrelserna verka för en rikare utveckling av församlinglivet och den kristliga kärleksverksamheten inom den svenska kyrkan». I övrigt innehålla stadgarna inga detaljerade öreskrifter utan endast allmänt hållna riktlinjer och lämna därför utrymme för fritt initiativ. Diakonistyrelsen betraktar såsom en av sina viktigaste uppgifter att ordna lekmanverksamheten inom församlingarna samt därvid främst sörja för utbildningen av härför erforderliga lekmanakrafter. För detta ändamål ha sedan 1915 årligen i skilda delar av landet anordnats kyrkliga instruktionskurser, varjämte under årens lopp anordnats ett antal apologetiska och sociala kurser.

Diakonistyrelsen har därjämte haft under utredning frågan om utbildande, anställande och avlönande av lekmanamedhjälpare, som skulle

kunna biträda prästerskapet jämväl i dess predikoverksamhet. För lösandet av denna uppgift ha vidtagits förberedande åtgärder. Så ha diakonistyrelsen och Sigtunastiftelsens styrelse gemensamt tillsatt en kommitté med uppgift att uppgöra förslag till inrättande på Sigtunastiftelsens område av en anstalt för utbildande av dylika lekmanamedhjälpare. Arbetet har skridit så långt framåt, att man inom kort lär ha att vänta detaljerat förslag i ärendet, och man hoppas, att anstalten skall kunna börja sin verksamhet redan under året 1920. Diakonistyrelsen uttalar som sin mening, att denna utbildningsanstalt skall komma att i hög grad befrämja det syfte, motionären avsett.

Diakonistyrrelsens yttrande om motionen.

»Slutligen vill diakonistyrelsen», heter det vidare i redogörelsen, »hava uttalat, i anledning av att hela denna fråga lagts under riksdagens behandling, att diakonistyrelsen, som betraktar förbindelsen mellan stat och kyrka som en stor förmån för båda, dock icke kan undgå att hysa en viss betänklighet mot en så långt driven statskyrklighet som de båda ärade motionärerna göra gällande, då de tyckas vänta sig lösningen av detta med det andliga livet så intimt sammanhängande, ömtåliga spörsmål genom initiativ av riksdag och regering, kyrkostämmobeslut o. s. v.

Enligt diakonistyrrelsens mening torde det arbete, varom här är fråga, bäst främjas, om det med statsmakternas i deras egenskap av värn om de andliga värdena givna stöd får växa fram på frivillighetens väg utan att allt för mycket lagbindas eller göras beroende av stämmobeslut och myndigheters åtgöranden».

Ärkebiskopens yttrande.

I det särskilda yttrande, ärkebiskopen lämnat, ställer han sig synnerligen välvillig till motionens syfte. Beträffande motionärens direkta förslag till avhjälpande av ifrågavarande brister yttrar han:

»Man kan vara tveksam, huruvida den av motionären föreslagna formen med kyrkostämmobeslut m. m. är den lämpligaste för att rätt lösa den lika ömtåliga som oundgängliga uppgiften. Allt som kan göras i motionärens välförstådda syfte synes vara värt uppmuntran. Gott vore om diakonistyrelsen, som tillkommit icke minst med tanke på hithörande problem, kunde för dessa ändamål med sig adjungera personer från det frikyrkliga lägret. I varje fall vill jag förorda, att personer med kristligt nit och förstånd samt med nödig erfarenhet betros med den utredning, motionären föreslår.»

Svenska baptistmissionens styrelse anför i frågan — sedan den framhållit, att en kraftigare lekmannaverksamhet inom statskyrkan skulle utgöra en värdefull hjälp för prästerskapet — bland annat följande:

Svenska baptistmissionens styrelses yttrande.

»Men däremot anse vi av principiella skäl, att det ej ytterligare behöves lagstiftas därom. Lekmännen äga redan rätt stor frihet att deltaga i prediko-, ungdoms- och annan kristlig verksamhet. Kyrkorna öppnas ej så sällan för predikande lekmän och skolhusen ännu oftare. Mellan kyrkan och evangeliska fosterlandsstiftelsen har mångenstädes i landet ett flerårigt samarbete, vad lekmannapredikan beträffar, förekommit. Och vilja prästerna i större utsträckning bereda lekmän tillfälle att biträda sig i arbetet, finnes, synes det oss, intet hinder därför.»

Förevarande motion avslutas med ett dubbelt yrkande: dels att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning om i motionen berörda frågor, dels att åtgärder måtte vidtagas för förverkligandet av i motionen uttalade önskemål. Men motionären har icke på något sätt angivit, vilka frågor han önskar överlämnade åt utredningsarbete och vilka på annat sätt skulle göras till föremål för Kungl. Maj:ts handläggning. För utskottet har det alltså icke varit möjligt att bedöma, vilka frågor han önskat behandlade på det ena eller det andra sättet, då motionen därom icke lämnar den minsta antydning.

Utskottet.

De ärenden, som skulle utredas eller på annat sätt behandlas av Kungl. Maj:t, angivas i slutyrkandet vara de frågor och önskemål, som beröras i motionen. Men i motionen beröras flera olikartade, högeligen viktiga frågor av religiöst, kyrkligt och annat innehåll. Motionären talar om kyrkans uppgift, om den frikyrkliga rörelsen, om prästens kall, om kyrkorådsinstitutionen, om dop- och nattvardsfrågan, om borgerlig begravning, om spänningen mellan de kristendomsvänliga elementen, om ungdomsbrottsligheten m. m. Det lär väl knappast vara motionärens mening, att samtliga dessa spörsmål skulle göras till föremål för i motionen föreslagna åtgärder.

Utskottet har under sådana förhållanden sett sig nödsakat att begränsa sig till de delar av motionen, vilka innehålla mera preciserade, positiva förslag. Ett sådant förslag är, att kyrkostämman, på därom gjord hemställan, skulle utse en eller flera lämpliga och begåvade personer att biträda pastor i vissa grenar av hans verksamhet, såsom att predika, hålla möten, göra sjukbesök, leda ungdomsverksamheten m. m. Dessa personers lämplighet borde prövas av domkapitlet. Det är sålunda här fråga om

ett lojalt och förtroendefullt samarbete mellan pastor och vissa församlingsmedlemmar för det kristliga livets stärkande.

Utskottet vill då erinra, att kyrkostämman redan nu torde äga den befogenhet, som i motionen påyrkas. Det är ävenledes bekant, att biskopar, även sådana av mycket högkyrklig läggning, villigt och med glädje medgiva, att därtill lämpliga lekmän få deltaga i församlingsarbetet t. o. m. som predikanter. Ja, även sådana personer inom den svenska kyrkan, som av olika grunder icke gärna vilja underordna sig de kyrkliga myndigheterna, äga enligt gällande lag mycket stor frihet i detta avseende.

Lagstiftningen torde sålunda icke lägga några hinder i vägen för de anordningar på församlingens område, som motionären framhåller såsom behöfliga, och som alltså i önskad omfattning kunna vidtagas, därest den härför erforderliga religiösa livaktigheten förefinnes.

Frågan blir då den: böra ytterligare lagstiftningsåtgärder för ifrågasatt syfte tillgripas utöver dem, som redan finnas?

Utskottet kan ej finna att så bör ske. Det samarbete mellan präster och lekmän, varom här är fråga, torde utan minsta tvivel bäst och rikast komma till utveckling på frivillighetens väg, detta i synnerhet som redan nu finnas institutioner, enkom inrättade för att stödja och organisera detta och annat luthörande arbete. Utskottet vill vidare erinra därom, att hos djupa lager av vart folk även hos många, som besjålas av ett varmt religiöst intresse, en stark strävan gör sig gällande att lösa sambandet mellan stat och kyrka — ett utslag av detta strävande var t. ex. det vid 1918 års riksdag av andra kammaren gjorda uttalandet i denna riktning. — Det synes då utskottet vara så mycket mindre lämpligt att genom statsåtgärder ytterligare ingripa på ett område, där något kan uträttas endast om hos de enskilda församlingsmedlemmarna den erforderliga hängivenheten för uppgiften i fråga finnes.

På grund av vad ovan anförts får utskottet hemställa,

att förevarande motion icke måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda.

Stockholm den 1 april 1919.

På utskottets vägnar:

PER EDVIN SKÖLD.

I slutbehandlingen av förevarande ärende ha deltagit herrar *Berggren**, *Svensson* i Eggelstad, *Welin*, *Andersson* i Stockholm, *Johanson* i Huskvarna, *Jungnell*, *Westman*, *Larsson* i Ängelbäck, *Ahrberg* och *Bergström* i Högsön.

* Icke närvarande vid justeringen.